

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Jõustumise kp:
Avaldamismärge:

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium
otsus
algtekst
04.11.2013
RT I, 07.11.2013, 3

Riigilõivuseaduse § 57 lõike 1 ja lisa 1 (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) põhiseaduslikkuse kontroll

Vastu võetud 04.11.2013

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-41-13
Otsuse kuupäev	4. november 2013
Kohtukoosseis	Eesistuja Priit Pikamäe, liikmed Tõnu Anton, Eerik Kergandberg, Jaak Luik ja Ivo Pilving
Kohtuasi	Riigilõivuseaduse § 57 lõike 1 ja lisa 1 (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) põhiseaduslikkuse kontroll osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 511 293 euro 18 sendi kuni 575 204 eurot 83 senti tuli hagi esitamisel tasuda riigilõivu 17 895 eurot 26 senti
Menetluse alus	Tartu Maakohtu 10. septembri 2013. a määrus tsiviilasjas nr 2-11-3352
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada, et riigilõivuseaduse (RT I 2010, 21, 107; RT I, 25.06.2012, 3) § 57 lõige 1 ja lisa 1 olid 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis põhiseadusega vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 511 293 euro 18 sendi kuni 575 204 eurot 83 senti tuli hagiavalduse esitamisel tasuda riigilõivu 17 895 eurot 26 senti.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. OÜ MRP Ärigrupp pankrotihaldur esitas 26. jaanuaril 2011 Tartu Maakohtule hagi OÜ Valga Leivatehas ja OÜ Leivavedu vastu lepingute kehtetuks tunnistamiseks, tahteavalduste asendamiseks kohtuotsusega ja üüritulu 252 309 euro 12 sendi väljamõistmiseks. Kuna tegemist oli tehingute kehtetukstunnistamise nõuetega (tuvastusnõuded) ja nende tehingute alusel saadud väljamõistmise nõuetega (omandiõigus kinnistule ja kinnistutest saadud üüritulu) OÜ MRP pankrotivarasse, luges kohus tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 134 lõike 3 järgi hagi hinnaks üksnes varaliste nõuete hinna, kokku 571 867 eurot 36 senti. Sel ajal kehtinud riigilõivuseaduse (RLS) § 57 lõike 1 ja sama seaduse lisa 1 alusel tuli tsiviilasjas hinnaga üle 511 293 euro 18 sendi kuni 575 204 eurot 83 senti hagi esitamisel tasuda riigilõivu 17 895 eurot 26 senti. Riigilõiv tasuti – hageja tasus 1300 eurot 26. jaanuaril 2011 ja OÜ MRP Ärigrupp pankrotivõlausaldaja AS DNB Pank tasus 16 595 eurot 26 senti 1. juulil 2011.

2. Tartu Maakohus rahuldab 11. juuni 2012. a osaotsusega hageja nõude lepingute kehtetukstunnistamise ja tahteavalduse kohtuotsusega asendamise kohta, tehes ka otsuserahuldatud nõuete menetluskulude jaotuse kohta.

Otsus jõustus 6. augustil 2013. Tsiviilasja menetlus jätkub 252 309 euro 12 senti suuruse üürituluväljamõistmise osas.

3.29. augustil 2013 esitas hageja Tartu Maakohtule taotluse tagastada hagiavalduselt üürituluväljaandmise nõudelt enamtasutud riigilõiv, kuna riigilõivu määr olipõhiseadusega vastuolus.

TARTU MAAKOHTU OTSUS

4. Tartu Maakohtu tunnistab põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata 26. jaanuaril 2011 kehtinud RLS lisa 1 osas, mis näeb ette kohustusetasuda hagi esitamisel tsiviilasjas hinnaga üle 511 293 euro 18 sendikuni 575 204 eurot 83 senti riigilõivu 17 895 eurot 26 senti. Isik pidi tasuma riigilõivu RLS lisas 1 sätestatud määras, riigilõivu suurus ei tulene RLS § 57 lõikest 1. Seetõttu on asjassepuutuvaks normiks üksnes RLS lisa 1 vastav rida – lähtuvalt sellest pidi hageja tasuma hagiavalduse esitamisel riigilõivu 17 895 eurot 26 senti. Pärast osaotsuse tegemist jäi menetlusse nõue mõista välja üüritulu 252 309 eurot 12 senti. See moodustab umbes 44% algsest tsiviilasja hinnast. Kohus lähtus põhiseaduspärase riigilõivu määramisel menetlusse jäänud nõude osakaalust tsiviilasja hinnast tervikuna ja enne 2009. a-kehtinud riigilõivumääradest.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

5. Riigikogu põhiseaduskomisjon on seisukohal, et enne 30. juunit 2012 kehtinud riigilõivud, mida tulimakssta hagiavalduse esitamisel, olid ebaproportsionaalsed ja tuleb seetõttu põhiseaduse vastaseks tunnistada.

6. Hageja OÜ MRP Ärigrupppankrotihaldur leiab, et 26. jaanuaril 2011 kehtinud RLS § 57 lõige 1 koostoimes lisaga 1 oli põhiseadusvastane osas, mis nägi ette kohustuse tasuda hagi esitamisel tsiviilasjas hinnaga üle 511 293 euro 18 sendikuni 575 204 eurot 83 senti riigilõivu 17 895 eurot 26 senti. Riigikohus on korduvalt leidnud, et isik saab lõivu suurusegamitte nõustudes esitada enamtasutud riigilõivu tagastamise avalduse ka siis, kui ta on selle menetluse kiirema jätkumise huvides ära maksnud. Samuti on Riigikohus leidnud, et enamtasutud riigilõivu tagastamise taotluse esitamisel saab kohtulahendi jõustumiseni nõuda riigilõivumäära põhiseaduspärasuse kontrollimist. Seega on põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus lubatav. Praeguses asjas tasuda tulnud riigilõivumäärade vahetult eelneva ja järgneva riigilõivumäära on Riigikohus juba põhiseadusvastaseks tunnistanud. Lähtuvalt sellest ja arvestades riigilõivumäära suurust, ei kaalu menetlusõkonoomia jamenetlusosaliste õiguse mõistmise kulude kandmisest osavõtu eesmärgid ülesisiku kohtusse pöördumise õiguse riivet.

7. Kostja OÜ Valga Leivatehas (likvideerimisel) leiab, et RLS lisal 1 ei ole iseseisvat regulatiivset toimet, riigilõivu tasumise kohustus tuleneb RLS § 57 lõike 1 ja lisa 1 koostoimest. Hageja on minetanud võimaluse taotleda tsiviilasjas hagiavalduse esitamisel tasutud riigilõivu määra põhiseaduslikkuse kontrolli algatamist, seetõttu tuleb jätta taotlus rahuldamata. Tsiviilasja osa nõuete suhtes jõustuskohtuotsus 6. augustil 2013. RLS § 57 lõikest 1 tulenevalt tasutakse riigilõivu hagi hinnalt, mis saadakse ühes hagi sisalduvate nõuete liitmisel (TsMS § 134 lõige 1). Kuigi hagiavalduses sisaldus mitu nõuet, on tsiviilasjas üks hagi hind ja sellest tulenevalt vaid üks riigilõivu summa, mis tuleb tasuda ja mis ei ole jaotatav erinevate nõuete vahel. TsMS § 150 lõigete 1 ja 6 koostoimest tulenevalt ei ole isikul võimalik ka pärast menetluse osalist lõppemist jõustunud kohtulahendiga tugineda riigilõivupõhiseadusvastasusele enam tasutud riigilõivu tagastamist nõudes, kui isikul oli võimalus esitada selline taotlus menetluse ajal. Sellisest tõlgendusest tulenevat põhiseaduse (PS) § 15, § 24 lõike 5 ja § 152 riivet õigustab õiguskindluse ja menetlusõkonoomia põhimõte. Kuna hageja tasus riigilõivu, siis ei ole PS § 15 lõikest 1 tulenev kohtusse pöördumise õigus riivatud.

8. Kostja OÜ Leivavedu omaseisukohta ei esitanud.

9. Õiguskantsler leiab, et hagi täpsustamise ajal, s.o 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lõige 1 koostoimes lisaga 1, mille alusel tuli tsiviilasjas hinnaga üle 511 293 euro 18 senti kuni 575 204 eurot 83 senti hagi esitamisel tasuda riigilõivu 17 895 eurot 26 senti, ei olnud PS § 15 lõikega 1 ja §-ga 11 kooskõlas.

10. Justiitsminister leiab, et kohaldamata jäetud norm on põhiseadusega kooskõlas. Riigilõivudega tagatakse kohtumenetluse õkonoomia. Arvestades seda, et on olemas mehhanism maksejõuetu isiku riigilõivu tasumisest täielikult või osaliselt vabastamiseks, ei ole riigilõivumäär ebaproportsionaalselt suurega põhiseadusega vastuolus.

PÕHISEADUSEGA VASTUOLUSOLEVAKS TUNNISTATUD SÄTTED

11. Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde "Riigilõivu täismäärad avalduse esitamise eest tsiviilkohtumenetluses (eurodes)" (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012) väljavõte:

Tsiviilasja hind kuni, k.a

Riigilõivu täismäär

511 293,18
575 204,83

[---]
17 895,26

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

12. Asja lahendamisekstuleb esiteks hinnata taotluse lubatavust ja teiseks leida asjassepuutuv norm. Seejärel saab asja sisuliselt lahendada.

13.OÜ Valga Leivatehas (likvideerimisel) leiab, et taotlus ei ole lubatav, kuna õiguse nõuda enamtasutudriigilõivu tagastamise taotluse alusel riigilõivu põhiseaduspärasuse hindamist kaotashageja osaotsuse jõustumisega. Kolleegium selle seisukohaga ei nõustu.

14. Riigikohtu üldkoguleidis 2. aprilli 2013. a määruses asjas nr 3-2-1-140-12, etTsMS § 150 lõike 1 punkt 1 ja lõiget 6 tuleb koostoides tõlgendada selliselt, et enam tasutud riigilõivu tagastamist nõudes saab isik lõivupõhiseadusvastasusele tugineda kuni menetluse jõustunud lahendiga lõpetamiseni, kui isikul oli võimalus esitada selline taotlus menetluse ajal. Üldkogupõhendas tõlgendust sellega, et TsMS § 150 lõike 1 punkt 1 on mõeldud formaalse menetlusena, milles tagastatakse n-õ ekslikult rohkem tasutudriigilõiv, samuti sellega, et nii välditakse arvukate riigilõivu tagastamisaotluste menetlemist kohtutes ja seeläbi kaitstakse kohtusüsteemi suutlikkust pakkuda õiguskaitset mõistliku aja jooksul (viidatud otsuse punktid 20–21).

15. Praeguses asjas esitashageja hagi hinnaga kokku 571 867 eurot 36 senti. Osa nõuetest lahendatiosaotsusega, mis jõustus 6. augustil 2013. Menetlusse jäi hagi üüritud väljaandmisenuudes hinnaga 252 309 eurot 12 senti. Hageja esitas 29. augustil 2013 taotluse tagastada hagiavalduselt üüritud väljaandmise nõudelt enamtasutudriigilõiv põhiseadusega vastuolus olevas osas.

16. Kolleegiumi hinnangulon riigilõivumäära põhiseaduslikkuse kontroll lubatav järgmistel põhjustel. Kuigi on õige, et riigilõivu makstakse hagi hinnalt tervikuna, mis saadakse hagi sisalduvate nõuete liitmisel (TsMS § 134 lõige 1), on riigilõivumäär põhiseaduspärasuse kontrollimise lubatavusel määrav see, et menetluses olevas osas ei ole veel jõustunud kohtuotsust.

17. Osaotsusega lahendati hagiavaldusenuuded veidi enam kui poole ulatuses hagi hinnast. Ei oleks õige, kui kohustõmbaks seadusandja asemel piiri, millise osakaaluga nõuded hagi hinnast peaks veel menetluses olema, et enamtasutud riigilõivu tagastamise nõude puhul oleks lubatavriigilõivu suuruse põhiseaduspärasust hinnata. Seetõttu leiab kolleegium, et enamtasutud riigilõivu tagastamise nõude läbivaatamisel saab kontrollida riigilõivumäär põhiseaduspärasust, hoolimata sellest, et asjas on tehtud osaotsus ja see on jõustunud.

18.Järgnevalt leiab kolleegium asjassepuutuva normi. Tartu Maakohus jättis kohaldamata üksnes RLSlisa 1 asjakohase riigilõivumäära. Osa menetlusosalisi leiab, et asjassepuutuva ka RLS § 57 lõige 1.

19. Kolleegiumi hinnangultuleb asjassepuutuva normiks lugeda ka RLS § 57 lõige 1 põhjusel, et selle normi põhiseadusvastasuse ja kehtetuse korral tuleks riigilõivu maksimiseküsimum lahendada erinevalt – selle normi kehtetuse korral ei oleks alust hagesitamisel riigilõivu nõuda. Nii on Riigikohus ka varem arvukate põhiseaduslikkuse järelevalve asjades leidnud, et põhiseadusega vastuolus onriigilõivu tasumise kohustust ja riigilõivu määra ette nägevad normid koos.

20.Lähtuvalt eeltoodust loeb kolleegium asjassepuutuva ka RLS (RT I 2010, 21, 107; RT I, 25.06.2012, 3) § 57 "Hagiavalduse, avalduse ja kaebuse läbivaatamine" lõike 1: "Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagi hinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana."

21. Kolleegiumi hinnangulon maakohtus põhiseaduse vastaseks tunnistanud ja kohaldamata jäetud riigilõivumäär 17 895 eurot 26 senti asjassepuutuva. Kuigi menetluses on nüüdseks üksnes osa algsetest nõuetest, on just see summa, mille hageja oli kohustatud hagi esitamisel riigilõivuna tasuma.

22. Edasi lahendab kolleegium põhiseaduslikkuse järelevalve asja. Hagiavalduselt riigilõivutatumise nõue ja riigilõivu määr riivavad eeskätt PS § 151 lõike 1 esimeses lauses tagatud igauhe põhiõigust pöörduda oma õigusterikkumise korral kohtu poole. Riigikohus on mitmetes lahendites leidnud, et kõrgest riigilõivumäärast tulenev põhiõiguste riive ei ole olnud menetlusõkonoomia ja õigusemõistmise kulude kandmises osalemise eesmärkidesaavutamiseks proportsionaalne.

23. Eelnimetatud põhjustelon Riigikohus tunnistanud põhiseadusvastaseks vaidlusalusest riigilõivumäärast märkimisväärselt väiksemaid riigilõive, sealhulgas riigilõivuseaduse lisa 1 tabelis vaidlusalusele riigilõivumäärale vahetult eelneva riigilõivu. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium tunnistas 20. juuni 2012. a otsusega asjas nr 3-4-1-9-12 RLS § 57 lõike 1 ja lisa 1 alates 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis põhiseadusvastaseks osas, milles tsiviilasjas hinnaga 447 381 eurot 53 senti kuni 511 293 eurot 18 sentituli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 16 617 eurot 2 senti. Põhiseadusevastaseks

on tunnistatud ka riigilõivuseaduse lisa 1 tabelis vaidlusalusel eri riigilõivumäärade vahetult järgnev riigilõiv. Riigikohtu põhiseaduslikkusejärelevalve kolleegium tunnistas 18. oktoobri 2012. a otsusega asjas nr 3-4-1-15-12RLS § 57 lõige 1 ja lisa 1 alates 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis osas, milles tsiviilasjas hinnaga 575 204 eurot 83 senti kuni 639 116 eurot 48 sentituli hagi esitamisel tasuda riigilõivu 19 173 eurot 49 senti.

24. Kolleegium jääb Riigikohtu varasemas praktikas võetud seisukohtade juurde ning samadel kaalutlustel ja põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse § 15 lõike 1 punktile 5 tuginedes tunnistas, et riigilõivuseaduse (RT I 2010, 21, 107; RT I, 25.06.2012, 3) § 57 lõige 1 ja lisa 1 olid 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis põhiseadusega vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 511 293 euro 18 senti kuni 575 204 eurot 83 senti tuli hagi esitamisel tasuda riigilõivu 17 895 eurot 26 senti.

Priit Pikamäe, Tõnu Anton, Eerik Kergandberg, Jaak Luik, Ivo Pilving